

nyiségű idő a rendelkezésükre, hogy meg tudtak volna gyökerezni hétköznapjainkban.

Önkéntelenül adódik a kérdés: a tervezhetetlen, folyamatosan változó jelenben az egyéni lét bizonytalanná válásával az identitás lenne az a szilárd, biztonságos pont a mai kor emberének életében, ami fogódzót, támaszt nyújt az idegen, mozgásban lévő világgal szemben? Vajon nem csak „pótszer”, ami igyekszik a közösségek helyébe lépni?

Húsba vágó ez a kérdés egy szörványdiskurzus margóján. A nagy elméleti áttekintés és az identitás kategóriájának részletes és nagyon körültekintő, *n* tudományágat segítségül hívó elemzése után kikerülhetetlenül belebotlunk a valóság talajába, azaz a hogyanba és a mikéntbe.

Bodó Barna könyve egy szörványban élő ember tapogatózása az adott és a kapott identitás barlangjában. Lämpása a hit, pontosabban a megmaradásba vetett hit, ami megvilágítja a nagy „történet” néhány foszlányát. Akaratlanul is kiragad és leragad a kisebbségi lét identitáskeresésében. A borító kitűnő példája ennek: reflektorfénybe csak néhányan kerülnek, akiket az „itt”-ség és a „most”-ság horizontjába von.

Amiért az olvasó kicsit elmarasztalhatja a szerzőt, az az út hosszúsága, amit meg kell tenni a mondatok sziporkázásáig, a tulajdonképpeni mondanivalóig: a kisebbségi és a nemzeti lét boncolgatásáig. Amiért a filozófus vonja kissé össze a szemöldökét, egy filozófiai disszertáció olvasásakor, az a heideggeri perspektíva egy mondatral való „elintézése”, azaz a „nem a létből kell megérteni az identitást, hanem az identitás lényegéből kell megérteni ember és lét azonosságát, gondolkodás és lét összetartozását” tétel mellőzése.

A könyv elolvasása után sem tudjuk meg, hogy mi az az identitás (a szerző nem is ígéri a válasz megadását, csupán a fogalom elemzése és megnyilvánulási formáinak a bemutatása a célja), de valahogy mégis gazdagabbak leszünk, és nemcsak a rengeteg meghatározási kísérlet elolvasása miatt, hanem mert a Bodó Barna által irányított reflektorfényben felismerjük önmagunkat. Hozzátenném: nem a címben jelzett „egyetemességben”, hanem abban a sajátosságban, ami mi magunk vagyunk.

Nagy Tímea

A kisebbségek élénkítő színpoltjai a társadalomnak

Jakabffy Elemér: Kisebbségi sorskérdések. Kvár, 2005. 406 lap

Balázs Sándor összeállításában olyan kisebbségi kérdések kapnak hangot, amelyek Jakabffy Elemér kortárs politikai porondján gyakran képezték politikai vita tárgyát. A politikus felszólalásaiban és véleménynyilvánításában oly módon próbálta a kisebbség-többség problémáját megfogalmazni, hogy arra egyfajta megoldást is igyekezett nyújtani.

Szerinte az egyenjogúság stratégiája akkor működne, ha először a társadalomból irtanák ki a kisebbséget érintő negatív jelenségeket és hiedelmeket, s ehhez távlatilag a társadalmi rosszat kell felszámolni. Hogy milyen formában sikerült ez neki, azt a társadalmi és politikai történések igazolták vissza.

Jakabffy Elemér azon kevesek közé tartozott, akik fiatalon bekerültek a politizálásba. Lehetősége volt a demokratikus kisebbségi jogok tiszteletben tartásáért küzdeni mind a magyar, mind a román politikában. A román parlamentbe négyszer választották képviselőnek. Úgy vélte, hogy a román állami-társadalmi berendezkedést tartalmilag kellene demokratizálni. A román állam elsődleges érdeke a kisebbségi feszültségek megnyugtató eloszlátása kellene legyen. Felveti az anyanyelvhasználat és az asszimiláció kérdését, amely az 1920-as években komoly problémát jelentett a kisebbségi érdekvédelem terén. Mi tagadás, a 21. században is a romániai magyar érdekvédelem ugyanezekkel a kérdésekkel állt szemben mindaddig, amíg az EU-integráció előtti felkészülési időszakban a román állam úgy vélte, előnyére válik az integrációs folyamatban, ha teljesít egyes kisebbségi jogokat, követelményeket. Ezek a tények azt bizonyítják a két világháború közötti, illetve a mostani időszak vo-

natkozásában is, hogy a kisebbség jogainak kivívása a többséggel szemben hosszadalmas és bonyolult folyamat, függetlenül attól, hogy az illető társadalom demokratizálódása milyen fokon áll.

Jakabffy igyekezett a többségi nemzet oldaláról megközelíteni a nemzetiségi kérdést, mindannak ellenére, hogy bekövetkezett az az idő, amikor neki magának is ezzel ellentétes státusban kellett képviselnie a kollektív kisebbségi jogokat. Szerinte a nemzeti hovartartozás egyetlen elfogadható ismérve az *önbesorolás*, egy nemzethez való tartozás tudata és vállalása. Ha mindezen egyéni jogokat az állami berendezkedés megtagadja, akkor erőszakos asszimilációról van szó. Jakabffy felveti az önkéntes és erőszakos asszimiláció közötti különbséget.

Balázs Sándor így ír Jakabffy Eleméről: „Nemzeti-ség-külpolitikai tevékenysége nem azért figyelemre méltó, mintha a panasztételeknek lett volna kézzelfogható foganatjuk. Sokkal fontosabb számunkra az, hogy politikusunk a nemzetközi itélőszéken egyáltalán szóhoz juthatott, kifejhette nézeteit az Európában élő minoritást foglalkoztató létkérdésekben. Ő ugyanis sohasem a magyar ügyet vitte a nemzetközi fórum elé, mindig az általános európai szintű kisebbségproblémát taglalta, ennek csak egyik egyedi megnyilvánulásaként szemléltette a romániai visszasságokat.” (30.)

A *Kisebbségi sorskérdések* összeállítás hét nagy tematikus részre osztható. Az első részben Balázs Sándor Jakabffy életpályáját és politikai munkásságát mutatja be, a második rész tanulmányokat tartalmaz a monarchiabeli viszonyokról, részletesen kitérve Krassó-

Szörényi vármegye sajátos helyzetére. A harmadik rész a nők jogairól szóló beszédek és előadások gyűjteménye, amelyekben Jakabffy kifejti, hogy az erdélyi magyar jogfelfogás már a mohácsi vész után privilégiumokat adott az erkölcsös nőknek. A következő részben személylekről és eszmékről alkotott véleményei kapnak hangot. Jakabffy így fogalmaz saját kortársairól: „Mi a 19. század itt maradottjai a világtörténelem legbékésebb korszakának neveltjei vagyunk. Bennünket iskola, sajtó, tudomány arra tanított, hogy az emberiség a kultúrfejlődés olyan fokához ért, melyről minden zökkenés és akadály nélkül csak előre juthat.” (218.) Mindannak ellenére, hogy hittel és buzgósággal igyekezett képviselni a kisebbségi jogokat és eszméket, kijelentette, a legnagyobb gondolatok hordozói is csak gyarló emberek. Fájdalom, de a valóság ezt tükrözi.

A könyv külön részt szentel Jakabffy a Magyar Párt gyűlésein elhangzott felszólalásainak, ahol egyik legfontosabb kijelentése az volt, hogy a jogok csorbításával és az elnyomással nem sikerült megsemmisíteni a nemzeti érzést, sőt a történelem mindig azt igazolta vissza, hogy ezekkel csak erősíteni, fokozni lehet egy nemzethez való tartozás érzését. A következő rész az akkori nemzetközi dimenziókat és Jakabffynak nemzetközi szerepvállalását igyekszik felvázolni. A politikus azt hangsúlyozta, hogy nem elég saját belső nemzeti problémáinkban elmerülni, fel kell zárkózni a nemzetközi eszmékhez.

A Magyar Párt gyűlésein való felszólalásaiból két alapvető gondolatot emelnék ki: a politikus szerint a nemzeti sovinizmus a közélet legveszedelmesebb mérge, társadalmilag és politikailag ez az eszme árthat a legtöbbet; megemlíti Gandhi példaadó munkáját, aki szerint közösségi munkánkért nem szabad elismerést és dicséretet várni, minden cselekedetünk emberszeretet központú kell legyen, mert a gyűlölet nemzeteket és felekezeteket állít egymással szembe.

Balázs Sándor összeállításának utolsó részét Jakabffy publicisztikájának szenteli, igyekszik röviden bemutatni azon műveket, amelyek nyilvánosságra kerültek a politikusi tollából. Ezekből kiderül, hogy Jakabffy 1918. október 15-én részt vett az utolsó delegacionális ülésen, melyet a „Monarchia temetéseként” emleget. Ezen az ülésen Lovászy Márton indítványát határozatként szavazták meg, mert szerintük ez a bizottság többé nem ül össze, hiszen a dualizmusnak vége. Attól a pillanattól kezdve, hogy a Monarchia a wilsoni 14 pont alapján a békeajánlatot megtette, Ausztria föderatív alapon rendezi belügyeit, és Magyarországgal csak személyes unióban marad. Jakabffy erről az ülésről mondta, hogy mindhiába hívták össze őket, már segíteni nem tudtak, sőt mi több, erőt sem tudtak mutatni, mert keserőséggel voltak tele: „Összehívtak, hogy erőt mutassunk, pedig szívünk keserőséggel volt tele...” (36.)

Az akkori román sajtóban olyan nézetek láttak napvilágot, amelyek szerint a Román Királyság-beli románok és az ezen kívül élő románok szolidaritásuk kell legyenek egymással, a Királyságon belüli románok pedig fél kell hogy zárkózzanak a „kinti” románokhoz, mert ezek társadalmi értelemben erkölcsösebb életet élnek,

igyekezniük kellene, hogy kulturális és szociális szempontból utolérjék a magyar államban élő románokat. A sajtó akkor is, akárcsak napjainkban, kettős szerepet játszott, kulturális elem volt, de fertőző is, ha a politikai pártatlanságtól mentes, mert megvesztegetett tartalmakat közölt.

Jakabffy ismételtelen hangsúlyozza a média szerepét a társadalmi fejlődésben. Míg a krisztusi tanokat az apostolok gyalog hordozták, a reform gondolatait pedig a fejedelem fogatai, addig a nemzeti gondolat a posta, a távirat és a telefon eszközein keresztül terjedt. Kijelenti, hogy nem telik sok időbe, míg a nemzeti öncélúság eszméje elterjed, hiszen a rádió korában élünk.

Jakabffy szerint a magyar nemzet egyik büszkesége az 1514-ben Werbőczy István által készített *Tripartitum* (Hármaskönyv), amely azt bizonyította, hogy „jogásznemzet a magyar”. A nőkre vonatkozó jogszabályokból az derül ki, hogy a római jogalkotás nem befolyásolta a magyar szabványokat. A középkori magyar jog mentesítette az özvegyeket, elváltakat és férjes nőket a nemi gyámságtól, illetve a férji hatalomtól. Ugyancsak a középkori magyar jog szerint az adománybirtokok leánykézre juthattak, ha a tulajdonosnak nem volt fiú utóda. Annak előtte, a népvándorlás idején a nőket egyszerű ingó jószágoknak tekintették, s ez a kereszténység elterjedésével változott meg.

Az eszméknek és a nagy személyiségeknek szánt részben Jakabffy azokról a nagy alkotókról beszél, akik a saját nemzetük büszkeségei voltak, de ugyanakkor nemzetközileg is elismerésnek örvendhettek. Csak néhány példa: Attila hun király, Priszkosz rétor görög tudós, Leibniz, Immanuel Kant, Schopenhauer, Beethoven, Wagner, Emile Zola, Szilágyi Dezső, Csáky Albin és a személyiségek sorát még folytathatnánk. Ezen nagy személyiségek kapcsán veti fel az asszimilálódás és a visszamenetelés kérdését, így fogalmazva: „engedjék meg nekünk is, hogy nemzeti kultúrincseink között tartsuk meg magunk nagy asszimiláltjait, mi kicsinyek pedig, áldjon vagy verjen sors keze, továbbra is lelkes, öntudatos és büszke magyarok legyünk.” (225.)

Jakabffy szerint nemzetünk kultúráját, melyet egyetemesnek tartunk, oly módon kellene ékesítenünk, mint ahogy a keleti színes perzsaszőnyegeken az élénkítő színfoltok a mintákat. A politikus felszólalásainak és beszédeinek az összeállításából kicsengő végső gondolat, melyet a Nemzetek Szövetségének történései is alátámasztanak, annak a hangsúlyozása, hogy vannak eszmék, amelyeket már nem lehet elfojtani, mert bármennyire kicsi is egy nemzet vagy nemzetköziedék, ha egyszer nemzeti öntudattal rendelkezik, akkor harcolni is fog érte!

Gyárfás Zsuzsanna